

**POSTUPCI PRED KOMITETOM
UJEDINJENIH NACIJA ZA ELIMINACIJU
DISKRIMINACIJE ŽENA KAO PRILIKA
ZA UNAPRIJEĐENJE STANDARDA
ZAŠTITE PRAVA ŽENA NA DOMAĆEM I
MEĐUNARODNOM NIVOU**

**POSTUPCI PRED KOMITETOM UJEDINJENIH NACIJA ZA
ELIMINACIJU DISKRIMINACIJE ŽENA KAO PRILIKA ZA
UNAPRIJEĐENJE STANDARDNA ZAŠTITE PRAVA ŽENA NA
DOMAĆEM I MEĐUNARODNOM NIVOU**

Banja Luka, april 2020.

Naslov: Postupci pred Komitetom Ujedinjenih nacija za eliminaciju diskriminacije žena kao prilika za unaprijeđenje standarda zaštite prava žena na domaćem i međunarodnom nivou

Autorica: Adrijana Hanušić Bećirović

Izdavač: Helsinški parlament građana Banja Luka, Inicijativa Građanke za ustavne promjene

Dizajn: Dajan Špirić

“This material is completely or partly financed by the Swedish International Development Cooperation Agency (Sida) and Kvinna till Kvinna. Sida and Kvinna till Kvinna does not necessarily agree with the opinions expressed. The author alone is responsible for the content.”

„Ovaj materijal potpuno ili djelimično finansira švedska međunarodna Agencija za razvoj i saradnju (Sida) i Kvinna till Kvinna. Sida i Kvinna till Kvinna ne moraju se neminovno slagati sa mišljenjima iznesenim u publikaciji. Za sadržaj je odgovoran sam autor/ica.

SADRŽAJ

Uvod	5
I Postupci zaštite prava iz CEDAW Konvencije, dejstvo odluka i njihova implementacija	7
Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena	7
Komitet za eliminaciju diskriminacije žena	8
Individualna predstavka	10
Procedura	11
Koje mjere se mogu preporučiti u odluci?	12
Izveštavanje države o implementaciji odluke	13
Dejstvo odluka CEDAW Komiteta	13
Uticaj na slične slučajeve i prakse	14
Statistički podaci o odlukama CEDAW Komiteta	18
II Prikaz izabranih odluka CEDAW Komiteta kojima je utvrđena povreda ženskih prava	19
1. Rodno zasnovano nasilje	19
a) Nasilje u porodici	19
b) Seksualno nasilje	27
c) Nasilje od strane državnih službenika	29
2. Seksualno i reproduktivno zdravlje	30
a) Neadekvatne usluge reproduktivnog zdravlja	30
b) Opstetričko nasilje	33
3. Rodni stereotipi	35
4. Diskriminacija na osnovu etničkog porijekla	38
5. Isplate odštete po usvajanju odluka CEDAW komiteta i mehanizmi provođenja odluka	39

POSTUPCI PRED KOMITETOM UJEDINJENIH NACIJA ZA ELIMINACIJU DISKRIMINACIJE ŽENA KAO PRILIKA ZA UNAPRIJEĐENJE STANDARDNA ZAŠTITE PRAVA ŽENA NA DOMAĆEM I MEĐUNARODNOM NIVOU

Komitet Ujedinjenih nacija za eliminaciju diskriminacije žena (u daljem tekstu: CEDAW Komitet ili Komitet) je na globalnom nivou do sada odigrao bitnu ulogu kao premosnica za pristup pravdi i ispravljanju povreda prava žena u preko 30 slučajeva.

Njegova jurisprudencija međutim ide dalje od toga. Ona ima potencijal ne samo da pruži zaštitu prava onih žena koje su pokrenule pojedine postupke, nego i da pojašnjava obaveze država članica Konvencije o eliminaciji diskriminacije žena (u daljem tekstu: Konvencija), te uspostavi i dalje razvija standarde zaštite prava žena na način koji će imati mnogo širi odjek, kako na domaćem, tako i na globalnom nivou.

Iz tog razloga, korištenje ovog mehanizma od strane nevladinih organizacija koje se bave zaštitom ljudskih prava, s posebnim fokusom na prava žena, može predstavljati moćnu alatku mobilizacije oko potrebnih pravnih reformi i reformi javnih politika i praksi.

Ovaj postupak do sada nije dovoljno iskorišten u regiji Zapadnog Balkana. Osim nedavno usvojene dvije odluke protiv Sjeverne Makedonije¹, donesene u odgovoru na postupak iniciranog od nevladine organizacije European Roma Rights Center – Evropskog

Iz tog razloga, korištenje ovog mehanizma od strane nevladinih organizacija koje se bave zaštitom ljudskih prava, s posebnim fokusom na prava žena, može predstavljati moćnu alatku mobilizacije oko potrebnih pravnih reformi i reformi javnih politika i praksi.

1 S.N. i E.R. protiv Sjeverne Makedonije, CEDAW/C/75/D/107/2016, komunikacija broj 107/2016, odluka od 24. februara 2020. godine; L.A. i drugi protiv Sjeverne Makedonije, CEDAW/C/75/D/110/2016, komunikacija broj 110/2016, odluka od 24. februara 2020. godine.

centra za prava Roma kao zastupnika podnositeljica predstavki, jednog tekućeg postupka protiv Sjeverne Makedonije² i jednog postupka iniciranog protiv Bosne i Hercegovine od podnositeljice predstavke zastupane od strane nevladine organizacije TRIAL International³, do sada ne postoje drugi primjeri strateškog parničenja za zaštitu prava žena poduzetog od strane organizacija civilnog društva iz BiH i okolnih država.⁴

Cilj ovog izvještaja jeste prikaz načina funkcionisanja mehanizma zaštite ljudskih prava pred CEDAW Komitetom, analiza njegove dosadašnje prakse i postignuća te odjeka koji su njegovi stavovi i preporuke imali na sisteme zaštite prava žena na domaćem i međunarodnom nivou. Predstavljene kratke analize meritornih odluka Komiteta i njihove implementacije imaju inspirativni potencijal za korištenje istog puta od strane drugih žrtava kršenja prava i drugih organizacija koje se bore za unaprijeđenje zaštite prava žena.

2 Komunikacija broj 143/2019, vezano za odbijanje registracije podnositeljica predstavke – Romkinja - kao pacijenata ginekologa zbog njihovog etničkog porijekla.

3 Komunikacija broj 116/2017, vezano za seksualno nasilje u ratu.

4 Informacije o dosadašnjoj jurisprudenciji CEDAW Komiteta se mogu pronaći na zvaničnoj stranici Komiteta: <https://juris.ohchr.org/>, kao i u dokumentu koji se redovno dopunjava dostupnom pod rubrikom: *Statistical Survey on individual complaints* na stranici <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CEDAW/Pages/CEDAWIndex.aspx>, dok se informacije o postupcima koji su u toku mogu pronaći na istoj stranici pod rubrikom Table of pending cases.

I POSTUPCI ZAŠTITE PRAVA IZ CEDAW KONVENCIJE, DEJSTVO ODLUKA I NJIHOVA IMPLEMENTACIJA

Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena

Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, poznatija kao CEDAW Konvencija, usvojena je 1979. godine i najznačajniji je međunarodni instrument za zaštitu ženskih ljudskih prava. Od ukupnog broja od 193 države članice Ujedinjenih nacija, Konvencija trenutno ima 189 država potpisnica.

Konvencija garantuje, između ostalog, pravo na zaštitu od diskriminacije i na jednakost (član 2) u vezi sa trgovinom i prostitucijom žena (član 6), javnim i političkim životom (član 7), državljanstvom (član 9), obrazovanjem (član 10), zaposlenjem (član 11), zdravstvenim uslugama (član 12), ekonomskim i društvenim životom (član 13), pravnom sposobnosti (član 15), te brakom i porodičnim životom (član 16). Širom svijeta, ova Konvencija je donijela pozitivne promjene za žene u vidu suzbijanja različitih štetnih efekata diskriminacije prema njima, od rodno zasnovanog nasilja do oblasti nasljednih prava.

Konvencijom se države članice prvenstveno obavezuju da adresiraju sve oblike diskriminacije žena, u svim sferama života, kako od strane državnih aktera, tako i privatnih tijela i pojedinaca (čl. 2 Konvencije). Njihove obaveze, međutim, sežu i šire od toga: da preduzimaju mjere u cilju izmjene društvenih i kulturalnih obrazaca ponašanja i stereotipnih shvatanja uloge žena i muškaraca (čl.5 (a)).

Bosna i Hercegovina je članica Konvencije o eliminaciji diskriminacije žena od 1993. godine. Fakultativni protokol uz CEDAW Konvenciju BiH je ratifikovala 2002. godine.

CEDAW Konvencija se nalazi na spisku međunarodnih instrumenata za zaštitu ljudskih prava u Aneksu I Ustava BiH, tako da provođenje obaveza iz Konvencije

predstavlja kako međunarodnu tako i ustavnu obavezu. Ova Konvencija se direktno primjenjuje u pravnom sistemu BiH. To znači da se pojedinac/ka može direktno pozvati na odredbe Konvencije, u smislu iznošenja navoda pred domaćim organima kako oni uživaju neka prava ili da su im ta prava iz Konvencije povrijeđena, dok nadležni organ može donijeti odluku na osnovu ovog prava.⁵ Nadalje, u skladu sa članom II, tačka 8 Ustava BiH, sve nadležne institucije u BiH moraju sarađivati sa nadzornim organima Konvencija, uključujući i CEDAW Komitet, i omogućavati im neograničen pristup.

Komitet za eliminaciju diskriminacije žena

Komitet za eliminaciju diskriminacije žena se sastoji od 23 nezavisna/ih eksperata/ica o pravima žena. Njegov osnovni zadatak jeste vršenje monitoringa implementacije obaveza iz Konvencije i poštivanja njenih odredaba od strane država potpisnica.

CEDAW Komitet je u posljednjim decenijama na različite načine odigrao krucijalnu ulogu u unaprijeđenju prava žena.

Na primjer, kroz svoju Generalnu preporuku br. 19 iz 1992. godine utvrdio je da rodno zasnovano nasilje predstavlja diskriminaciju, te time pitanje nasilja nad ženama prepoznao kao problem zaštite ljudskih prava. I sve njegove druge Generalne preporuke su na neki način dale doprinos razvoju standarda zaštite prava žena.

Nadalje, države ugovornice imaju obavezu periodičnog podnošenja Komitetu izvještaja o implementaciji prava i obaveza iz Konvencije. U odgovoru na te izvještaje, Komitet nakon detaljne analize usvaja takozvana zaključna opažanja koja upućuje pojedinim državama, a u kojima ukazuje na postojeće probleme i prezentira preporuke za njihovo prevazilaženje.

Komitet takođe može da razmatra predstavke građanki u kojima se iznose

5 Vidi i član II (4) i član II (6) Ustava BiH.

navodi o kršenju prava iz Konvencije od strane država koje su ratifikovale ili pristupile Fakultativnom protokolu uz CEDAW Konvenciju, što je predmet ovog rada. Fakultativni protokol uz CEDAW konvenciju je usvojen od strane Generalne Skupštine UN-a i stupio je na snagu 1999. godine. Obzirom na to da država potpisnica priznaje nadležnost Komiteta za preispitivanje obaveza preuzetih iz Konvencije, ona time omogućava pojedinkama i grupama da se posredstvom individualne predstavke Komitetu žale na povrede određenih prava zagarantovanih Konvencijom. Do danas je od ukupnog broja od 189 država članica CEDAW Konvencije, 109 država priznalo nadležnost CEDAW Komiteta da postupa po individualnim predstavkama njihovih građanki.

Još jedna uloga CEDAW komiteta jeste njegova mogućnost da na osnovu člana 8 Fakultativnog protokola, provodi postupak istrage o kršenju ljudskih prava žena u državama članicama Fakultativnog protokola onda kada dobije pouzdane informacije da se u nekoj državi dešavaju ozbiljna, teška ili sistematska kršenja prava garantovanih Konvencijom.

Tako je na primjer CEDAW komitet na Filipinima djelovao po podnesenim informacijama tri nevladine organizacije o lokalnim naredbama kojima se obeshrabruje upotreba modernih kontracepcijskih sredstava i o neusklađenosti tih naredbi sa odredbama Konvencije. U okviru istrage provedene o seksualnom i reproduktivnom zdravlju u ovoj državi, predstavnice Komiteta su posjetile Filippine i obavile intervju sa relevantnim sagovornicima/cama. Komitet je potom utvrdio da su naredbe dovele do nedostatka informacija o modernim kontracepcijskim sredstvima i ograničenog pristupa seksualnim i reproduktivnim zdravstvenim uslugama, što se štetno odrazilo na zdravlje žena i njihov pristup prihodima, kršeći time njihova ljudska prava.⁶ Komitet je takođe izdao nekoliko preporuka, uključujući dekriminalizaciju abortusa, osiguranje

⁶ CEDAW, *Summary of the inquiry concerning the Philippines under article 8 of the Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*, CEDAW/C/OP.8/PHL/1, 10. juni 2015.

univerzalnog pristupa punoj lepezi usluga seksualnog i reproduktivnog zdravlja, i pružanje informacija o njima.⁷ Drugi istražni postupci⁸ u okviru ovakvog postupka su provedeni o ubistvima i nestancima žena u Ciudad Juarez u Meksiku⁹, ubistvima i nestancima domorodačkih žena u Kanadi¹⁰, te reproduktivnim pravima žena u Sjevernoj Irskoj - povodom prava na abortus¹¹.

Individualna predstavka

Svaka pojedinka pod jurisdikcijom države protiv koje se predstavka može podnijeti, a koja je direktno pogođena navodnom povredom, može da se obrati CEDAW Komitetu. Ovo može učiniti i bez obaveze da se angažuje advokat/ica ili drugi pravni/a zastupnik/ca ili putuje u Ženevu radi prisustva sjednicama, što čini postupak jeftinim i pristupačnim.

U odgovoru na podnesenu individualnu predstavku/komunikaciju koja mora ispunjavati određene uslove kako bi se smatrala

Svaka pojedinka pod jurisdikcijom države protiv koje se predstavka može podnijeti, a koja je direktno pogođena navodnom povredom, može da se obrati CEDAW Komitetu. Ovo može učiniti i bez obaveze da se angažuje advokat/ica ili drugi pravni/a zastupnik/ca ili putuje u Ženevu radi prisustva sjednicama, što čini postupak jeftinim i pristupačnim.

7 UN Women's Committee makes inquiry into sexual and reproductive health rights in the Philippines, 23. juni 2015. godine, dostupno na: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/InquiryPhilippines.aspx>.

8 Više informacija o do sada sprovedenim istražnim postupcima moguće je pronaći sljedeći informacije na stranici CEDAW Komiteta, pod rubrikom „Inquiry procedure“.

9 CEDAW, *Report on Mexico produced by the Committee on the Elimination of Discrimination against Women under article 8 of the Optional Protocol to the Convention, and reply from the Government of Mexico*, CEDAW/C/2005/OP.8/MEXICO, 27. januar 2005.

10 CEDAW, *Report of the inquiry concerning Canada of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women under article 8 of the Optional Protocol to the Convention on the Elimination of all forms of Discrimination against Women*, CEDAW/C/OP.8/CAN/1, 30. mart 2015.

11 CEDAW, *Inquiry concerning the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland under article 8 of the Optional Protocol to the Convention on the Elimination of all forms of Discrimination against Women*, CEDAW/C/OP.8/GBR/1, 23. februar 2018.

dopustivom¹², CEDAW Komitet ispituje da li je došlo do povrede prava zaštićenih Konvencijom. Ukoliko je to posrijedi, poziva državu u pitanju da poduzme određene mjere usmjerene ka ispravljanju nastupjelih i prevenciji budućih povreda prava. Obzirom na postojanje ovakve nadležnosti, ovaj mehanizam se smatra takozvanim 'kvazisudskim mehanizmom', jer je uporediv sa funkcijom koju vrše sudovi.

Procedura

Komitet razmatra slučajeve na osnovu informacija podnesenih od strane podnosioca predstavke i odgovora države na koju se predstavka odnosi, kao i na osnovu razmjene informacija do koje obično dođe u nekoliko krugova. U okviru ovog postupka ispitivanja individualnih predstavki, Komitet ne može da provodi dalju istragu o kršenju ljudskih prava i utvrđuje činjenice odlaskom na teren, kao što je to slučaj u prethodno opisanoj proceduri istrage koju provodi na osnovu člana 8 Fakultativnog protokola.

Kada se izuzme sama odluka, svi dokumenti su povjerljivog karaktera, osim u slučaju kada sama podnositeljica predstavke odluči da ih objavi. Slučajevi se razmatraju na zatvorenim sjednicama čiji sadržaj nije dostupan javnosti.

U toku trajanja postupka, Komitet može na osnovu člana 5 Fakultativnog protokola uz Konvenciju zahtijevati od države protiv koje je pokrenut postupak poduzimanje privremenih mjera kako bi se izbjeglo nastupanje potencijalno nepopravljive štete za žrtvu. Neke od zamislivih privremenih mjera su na primjer suspenzija deportacije za vrijeme trajanja postupka koji se tiče prava na azil, osiguranje

12 Iscrpljivanje domaćih pravnih lijekova, povreda prava nastala ili nastavljena nakon stupanja na snagu Fakultativnog protokola i slično. Za više informacija o uslovima dopustivosti, vidi na primjer: *A guide to using the UN CEDAW Committee and the Special Rapporteur on Violence against Women in cases of gender-based violence*, 2018, European Human Rights Advocacy Centre & Middlesex University London, str. 14-16, dostupno na: http://ehrac.org.uk/wp-content/uploads/2018/08/UN-CEDAW-and-SRVAW-guide_August-2018.pdf.

privremenog smještaja¹³, zaštita od nanošenja nepopravljive štete djeci ili zaštita fizičkog integriteta podnositeljice predstavlja za vrijeme trajanja postupka.

Koje mjere se mogu preporučiti u odluci?

Ukoliko utvrdi povredu prava iz Konvencije, Komitet će državi preporučiti poduzimanje mjera u cilju adresiranja i ispravljanja nastale situacije. Komitet može formulisati u svojim odlukama generalne preporuke i individualne preporuke, kao i prikladne pravne lijekove i mjere reparacije. Takođe se obično nalaže izbjegavanje sličnih povreda u budućnosti. Dok se individualne preporuke odnose na podnositeljicu predstavlja, generalne preporuke su usmjerene ka provođenju strukturalnih i sistemskih promjena koje imaju potencijal preveniranja ponavljanja počinjenih kršenja prava žena. Jedna od preporuka je takođe široka diseminacija usvojenih odluka unutar same države.

CEDAW Komitet je poznat po svojoj praksi detaljnijeg specifikiranja pravnih lijekova, uključujući na primjer naknadu štete, povrat nastalih troškova vezanih za vođenje postupaka, povrat izgubljene zarade, osiguranje smještaja i psihološke podrške, reforme zakonodavstva i usvajanje adekvatnih javnih politika, te osiguranje edukativnih programa za sudije, advokate, policijske službenike, kao mjere garancije neponavljanja.

¹³ Takve mjere su naložene u toku postupka u predmetima koji su se ticali deložacije trudnih Romkinja u Sjevernoj Makedoniji. Vidi: *UN Steps in_ Requests Mecedonia rehouse evicted Romani women*, 08. novembar 2016. godine, preuzeto sa: www.errc.org/press-releases/un-steps-in-requests-macedonia-rehouse-evicted-romani-women, i *Second UN emergency order: Macedonia must rehouse pregnant Romani women made homeless by authorities*, 09. januar 2017., preuzeto sa: www.errc.org/press-releases/second-un-emergency-order-macedonia-must-rehouse-pregnant-romani-women-made-homeless-by-authorities.

Izveštavanje države o implementaciji odluke

CEDAW Komitet je u Fakultativnom protokolu (član 7) uspostavio formalnu proceduru praćenja provođenja njegovih odluka, u okviru kojih se državama ostavlja rok od šest mjeseci za izveštavanje o poduzetim mjerama u cilju provođenja preporuka i ispravljanja situacije. Nakon toga se podnositeljice predstavke mogu izjasniti o sadržaju dostavljenih informacija.

U okviru CEDAW Komiteta djeluje Radna grupa za individualne predstavke pod Fakultativnim protokolom koja održava periodične sastanke, uključujući i sastanke sa državama članicama na kojima prikuplja informacije o implementaciji i pruža im podršku u tom procesu. Potom usvaja periodične izvještaje o slučajevima čije provođenje prati.

Smatra se da većem uspjehu implementacije odluka CEDAW Komiteta u odnosu na druge mehanizme zaštite ljudskih prava UN-a doprinose faktori poput strožijeg pristupa praćenju provođenja preporuka, kao i detaljno specificiranje pravnih lijekova.¹⁴

Dejstvo odluka CEDAW Komiteta

Iako Mišljenja i preporuke UN Komiteta nemaju pravno obavezujuće dejstvo, bitno je napomenuti da ovakvo obavezujuće dejstvo ima sama Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, dok je CEDAW Komitet tijelo koje je osnovano s ciljem pružanja autoritativnog tumačenja pravnih obaveza države koje proizlaze iz ove Konvencije.

Odluke Komiteta takođe mogu biti smatrane 'naknadnom praksom' u smislu člana 31, stav 3, tačka b) Bečke konvencije o ugovornom pravu. Uzimajući sve to u obzir, odluke Komiteta imaju neke bitne karakteristike sudske odluke, i država treba

¹⁴ *From Judgment to Justice. Implementing International and Regional Human Rights Decisions*, 2010, Open Society Justice Initiative, str. 28 i 131, dostupno na: <https://www.justiceinitiative.org/uploads/62da1d98-699f-407e-86ac-75294725a539/from-judgment-to-justice-20101122.pdf>.

da ih poštuje obzirom na njenu obavezu da primjenjuje princip dobre vjere u poštivanju međunarodnih ugovornih obaveza.

Za Bosnu i Hercegovinu, ovakvo dejstvo je još pojačano time što CEDAW Konvencija ima, u skladu sa Ustavom BiH, poseban status i direktnu primjenu u ustavnom pravu BiH i što su organi vlasti i Ustavom obavezani na saradnju sa ovakvim tijelima, kao što je prethodno navedeno.

Uticao na slične slučajeve i prakse

Odluke CEDAW Komiteta u kojima se utvrdi da je došlo po povrede nekog prava zagaranovanog CEDAW Konvencijom, međutim, imaju i šire dejstvo od pogođene podnositeljice predstavke i države na koju se predstavka odnosi. One, naime, prezentiraju autentično tumačenje obaveza svih država članica Konvencije. Njihov značaj se stoga ogleda u tome što mogu uticati na pojašnjenje i razvoj međunarodnih standarda zaštite prava žena i njihovu praktičnu primjenu. U tom smislu, oni su već uticali kako na domaće, tako i regionalne sudove i mehanizme zaštite ljudskih prava, kao što je na primjer Evropski i Interamerički sud za ljudska prava.

Jedan primjer pred Evropskim sudom za zaštitu ljudskih prava predstavlja slučaj *Opuz protiv Turske*¹⁵ koji se referira na dva predmeta koja su bila predmet ispitivanja

Odluke CEDAW Komiteta u kojima se utvrdi da je došlo po povrede nekog prava zagaranovanog CEDAW Konvencijom, međutim, imaju i šire dejstvo od pogođene podnositeljice predstavke i države na koju se predstavka odnosi. One, naime, prezentiraju autentično tumačenje obaveza svih država članica Konvencije. Njihov značaj se stoga ogleda u tome što mogu uticati na pojašnjenje i razvoj međunarodnih standarda zaštite prava žena i njihovu praktičnu primjenu.

15 Evropski sud za ljudska prava, *Opuz protiv Turske*, aplikacija broj 33401/02, 09. juni 2009., paragrafi 76-77.

pred CEDAW Komitetom. Evropski sud se tako oslonio na zaključke CEDAW Komiteta u predmetu *Maria da Penha protiv Brazila* utvrdivši da djela nasilja počinjena protiv aplikantice trebaju biti smatrana oblikom diskriminacije. Sud je u konačnici zaključio da je propust države da zaštiti žene od nasilja u porodici povrijedilo njihovo pravo na jednaku zaštitu pred zakonom.¹⁶

Kada je riječ o domaćem nivou, ponekad kao posljedica usvojenih odluka dolazi do izmjena zakona i javnih politika. To se ponekad desi čak i u slučaju proglašenja nedopustivim podnesenih predstavi. Tako na primjer, u Francuskoj je nakon usvajanja dvije takve odluke o nedopustivosti 2009. godine¹⁷ došlo do zakonodavnih izmjena kojima je omogućen prenos prezimena žena na djecu. Predstavke koje su proglašene nedopustivim su prethodno bile podnesene od strane francuskih državljanki koje su tvrdile da je francusko zakonodavstvo koje je predviđalo zabranu prenosa ili promjenu prezimena isključivo za majčino prezime diskriminatorno i suprotno članu 16 Konvencije.¹⁸

Drugi pozitivan primjer se tiče Holandije koja je nakon usvajanja odluke CEDAW u februaru 2014. godine izmijenila svoje zakonodavstvo koje se odnosi na plaćeno porodijsko odsustvo, kako bi se osiguralo da i samozaposlene žene mogu koristiti ovo pravo.¹⁹

16 Za više informacija o drugim primjerima citiranja jurisprudencije CEDAW Komiteta pred Afričkom Komisijom o pravima ljudi i naroda, Interameričkog suda o ljudskim pravima i pred domaćim sudovima u azijskim državama, vidi: *Realizing CEDAW's Transformative Power: The role of CEDAW Jurisprudence in addressing violence against women*, K. Rubin, april 2018., str. 7. Preuzeto sa: https://www.academia.edu/37158489/Realizing_CEDAWs_Transformative_Power_The_role_of_CEDAW_Jurisprudence_in_addressing_violence_against_women_1

17 CEDAW, *Groupe d'Intérêt pour le Matronyme protiv Francuske*, CEDAW/C/44/D/12/2007, Komunikacija broj 12/2007, odluka od 4. augusta 2009.; CEDAW, *Dayras et al protiv Francuske*, CEDAW/C/44/D/13/2007, Komunikacija broj 13/2007, odluka od 4. augusta 2009.

18 *Treaty Bodies' Individual Communication Procedures: Providing Redress and Reparation to Victims of Human Rights Violations*, Claire Callejon i dr. /Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights, 2019., str. 26, preuzeto sa: www.geneva-academy.ch/joomlatools-files/docman-files/UN%20Treaty%20Bodies%20Individual%20Communications.pdf.

19 *Ibid.*

U nekim akademskim radovima je iznesena teza da UN komiteti kao mehanizmi zaštite ljudskih prava pružaju u pogledu određenih prava i oblasti zaštite čak posebnu prednost u odnosu na klasična regionalna sudska tijela poput Evropskog suda za ljudska prava. Oni, na primjer, razvijaju specifičnije standarde vezano za pojedine oblasti ljudskih prava kojima se bave, tako da pružaju bolje smjernice kako da se tumače pojedina prava i obaveze i na koji način ona trebaju biti implementirana u praksi.²⁰

Na primjer, CEDAW Komitet je uveliko razradio princip ulaganja „dužne pažnje“ i pojasnio obaveze države u tom pogledu kada je riječ o nasilju nad ženama. Radi se o obavezi primjene dužne pažnje prilikom prevencije, istrage i kažnjavanja nasilja, uključujući i nasilja počinjenog od privatnih lica, tj. nasilja u porodici. U tom pogledu, on je išao korak dalje od Evropskog i Interameričkog suda za ljudska prava. U nekim slučajevima, osudio je neaktivnost državnih službenika i propuste u odgovoru na prijave nasilja nad ženama oslonivši se na rezonovanje prema kojem je država, da je primjenila dužnu pažnju, trebala znati za prijetnju koju je to nasilje predstavljalo za porodicu na osnovu dostupnih informacija.²¹ Komitet obično pojasni i mjere koje je država trebala poduzeti primjenjujući dužnu pažnju. Između ostalog, koristio je princip dužne pažnje kako bi utvrdio povredu prava u situaciji kada je država postavila previsok prag za dokaze potrebne kao preduslov za primjenu mjera zaštite; kada gluhonijemoj žrtvi silovanja tokom suđenja nije stavljen na raspolaganje tumač

Drugi pozitivan primjer se tiče Holandije koja je nakon usvajanja odluke CEDAW u februaru 2014. godine izmijenila svoje zakonodavstvo koje se odnosi na plaćeno porodijsko odsustvo, kako bi se osiguralo da i samozaposlene žene mogu koristiti ovo pravo.

20 *Right to Individual Petition Before UN Human Rights Treaty Bodies: The Softly Spoken Enforcer of Human Rights Treaties?*, B. Çali, A. Skander Galand and V. Azarova / Koç University Blog, 25. maj 2017., preuzeto sa <https://kuremer.ku.edu.tr/en/right-individual--un-human-rights-treaty-bodies-softly-spoken-enforcer-human-rights-treaties>

21 *Realizing CEDAW's Transformative Power: The role of CEDAW Jurisprudence in addressing violence against women*, op. cit., str. 5.

znakovnog jezika; ili pak kako bi ukazao na nepravilnosti i nemar prilikom provođenja istrage.²²

Još jedan primjer zasluge CEDAW Komiteta jeste jedinstven pristup pitanju konkurencije između prava žrtve i počinitelja, tj. prava na život i psihofizički integritet žrtve u odnosu na pravo na slobodu kretanja ili pravo na pravično suđenje počinitelja. Komitet je utvrdio da ponekad preventivni pritvor može biti proporcionalan u situacijama izrazitog i dugotrajnog nasilja. Dajući prevagu zaštiti prava na život i psihofizički integritet žene, Komitet je pružio „važnu poruku o vrijednosti koja treba biti dodijeljena ljudskim pravima žena“.²³

Važno je takođe pomenuti da je jurisprudencija CEDAW komiteta, između ostalog, uticala i na sadržaj njegovih Generalnih preporuka broj 33 – o pristupu pravdi, kao i broj 35 – o rodno zasnovanom nasilju.²⁴

22 Za više detalja o jurisprudenciji CEDAW Komiteta vezano za razradu ovog principa Ibid., str. 5-6.

23 *Through the Eyes of Women? The Jurisprudence of the CEDAW Committee*, Athena Nguyen, Online Journal Outskirts, Volume 30, maj 2014., str. 6, preuzeto sa: <http://www.outskirts.arts.uwa.edu.au/volumes/volume-30/athena-nguyen>.

24 *Realizing CEDAW's Transformative Power: The role of CEDAW Jurisprudence in addressing violence against women*, op.cit., str. 7.

Statistički podaci o odlukama CEDAW Komiteta

Zaključno sa 28. januarom 2020. godine, CEDAW Komitet je usvojio 37 konačnih odluka. Od tog broja, u 32 odluke je utvrdio povredu prava iz CEDAW Konvencije. Donio je 72 odluke kojima je postupak obustavljen ili su predstavke proglašene nedopustivim. Trenutno je pred Komitetom u toku 46 postupka, od toga jedan protiv Bosne i Hercegovine, pomenut u uvodnom dijelu.²⁵

Broj zaprimljenih predstavki pred CEDAW Komitetom u periodu 2009.-2018.

2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
4	7	7	12	17	15	18	13	12	16

Broj usvojenih meritornih odluka pred CEDAW Komitetom u periodu 2014.-2019.

2014	2015	2016	2017	2018	2019
3	3	1	5	4	4

²⁵ Podaci su prikupljeni sa stranice CEDAW Komiteta -<https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CEDAW/Pages/CEDAWIndex.aspx> - pod rubrikom: Statistical Survey on Individual Complaints.

II PRIKAZ IZABRANIH ODLUKA CEDAW KOMITETA KOJIMA JE UTVRĐENA POVREDA ŽENSKIH PRAVA

Ženske organizacije i pokreti su uveliko zaslužni za zagovaranje uspostavljanja Fakultativnog protokola. Onda kada je taj protokol bio usvojen, te iste organizacije su ubrzo počele koristiti taj mehanizam.²⁶ Mogućnost pokretanja postupaka pred CEDAW Komitetom im je, naime, pružila priliku da ukažu na neke strukturalne probleme s kojima su se žene suočavale, a koji su ignorisani od strane država članica Konvencije.

Kao što je prethodno opisano, Komitet je, donošenjem odluka koje su se ticale nekoliko značajnih ženskih pitanja kao što je nasilje nad ženama, reproduktivno zdravlje i rodni stereotipi, uticao na mnoge živote, bilo kroz direktne mjere preporučene u odnosu na podnositeljice predstavke ili šire od toga - kroz posljedične reforme zakonodavstava, politika i praksi u široj zajednici. Komitet je ujedno zaslužan za razvoj međunarodnog prava u domenu ženskih ljudskih prava.

1. Rodno zasnovano nasilje

Posebno kada je riječ o rodno zasnovanom nasilju, CEDAW Komitet je uveliko uticao na način njegovog definisanja i odgovora na njega. Njegova praksa se u tom pogledu posebno povoljno odrazila na domaća i međunarodna sudska tijela i javne politike usmjerene ka suzbijanju nasilja.

a) Nasilje u porodici

Nasilje u porodici, tačnije propust države da zaštiti ženu od nasilja, je bilo često predmet rasprave pred Komitetom. Odluke Komiteta su, pri tome, bile usmjerene ka poduzimanju veoma specifičnih mjera u cilju osiguranja unaprijedene zaštite žena od nasilja.

²⁶ Realizing CEDAW's Transformative Power: The role of CEDAW Jurisprudence in addressing violence against women, op.cit., str. 8.

SLUČAJ A.T. PROTIV MAĐARSKE IZ 2005. GODINE.²⁷

Ovo je bio prvi slučaj pred Komitetom o nasilju u porodici i ujedno prva meritorna odluka CEDAW Komiteta.

Iako je A.T. bila žrtva dugotrajnog i teškog nasilja u porodici koje je rezultiralo višestrukim hospitalizacijama, ona nije smještena u sigurnu kuću jer je imala dijete s posebnim potrebama za koje bi trebala specifična oprema. A.T. također nije bila u mogućnosti da za počinitelja izdejsvuje privremenu ili trajnu zabranu pristupa stanu u kojem je sa djecom nastavila stanovati. Mađarsko zakonodavstvo nije poznavalo u to vrijeme institut izricanja zaštitnih mjera protiv nasilnika. Uprkos njegovim prijetnjama i kontinuiranom zlostavljanju, mađarski sudovi su odbili da mu zabrane pristup njihovom zajedničkom stanu kako ne bi bila povrijeđena njegova imovinska prava. Tako je A.T. u konačnici, uprkos znanju države o ozbiljnosti njene situacije, bila prepuštena sama sebi.

Komitet je utvrdio da je Mađarska prekršila svoje obaveze iz Konvencije zbog njenog propusta da zaštiti podnositeljicu predstavke od nasilja u porodici uprkos njenim naporima da ostvari pristup skloništu i drugim javnim uslugama. Zaključio je da je Mađarska propustila usvojiti specifične zakonodavne odredbe o nasilju u porodici i seksualnom nasilju kojim bi poduzela mjere ka suzbijanju stereotipa zasnovanih na spolu i zaustavljanju diskriminacije žena u porodičnom okruženju. Komitet je utvrdio da rodno zasnovano nasilje predstavlja jedan vid diskriminacije žena koji države imaju obavezu eliminisati i prevenirati.

Utvrdio je da je Mađarska prekršila član 2(a) (osiguranje rodne ravnopravnosti pred zakonom), (b) (obaveza države da usvoji zakonodavstvo koje će zabraniti diskriminaciju prema ženama) i (e) (obavezu države da poduzme mjere kako bi

²⁷ CEDAW, *A.T. protiv Mađarske*, CEDAW/C/36/D/2/2003, Komunikacija broj 2/2003, odluka od 26. januara 2005. godine, povreda članova 2(a), (b) i (e) i član 5 (a) u vezi sa članom 16 Konvencije.

prevenirala diskriminaciju prema ženama od strane institucija), i član 5(a) (obavezu države da izmijeni društvene i moralne rodno stereotipne norme u cilju uklanjanja diskriminacije žena) u vezi sa članom 16 (obaveza države da ukine diskriminaciju u području porodice i braka) Konvencije.

CEDAW Komitet je pri tome ukazao na vezu koja postoji između tradicionalnih i stereotipnih percepcija žena, s jedne, i nasilja nad ženama, s druge strane. Podsjetio je na svoju Generalnu preporuku broj 19 i na činjenicu da „tradicionalni stavovi zbog kojih su žene posmatrane kao subordinirane muškarcima doprinose nasilju prema njima“.²⁸ Potom je iskustvo A.T. stavio u kontekst njegovih prijašnjih zapažanja o situaciji u Mađarskoj, tj. o prisutnosti ovakvih štetnih stereotipa. Posljedično tome, neke od njegovih preporuka su upravo bile usmjerene ka adresiranju ove poveznice između stereotipa i nasilja, u cilju suzbijanja potonjeg. Komitet izdao je širu lepezu preporuka koje vode ka tom cilju, pored preporuka usmjerenih ka podnositeljici predstavke.

Preporučene mjere

Preporučio je da se podnositeljici predstavke i njenoj porodici pruži promptno zaštita fizičkog i mentalnog integriteta, siguran smještaj, finansijska podrška za djecu i pravna pomoć, te da joj se isplati kompenzacija proporcionalna pretrpljenoj šteti i težini povreda njenih prava.

Generalne preporuke su uključivale poduzimanje mjera kojima će se osigurati prevencija nasilja u porodici i maksimalna zaštita žrtvama nasilja u porodici. Preporučene mjere u tom pogledu su obuhvatale usvajanje adekvatnog zakonodavstva kojim će se zabraniti nasilje u porodici, te posredstvom kojeg će se žrtvama pružiti mjere podrške, uključujući sigurno sklonište, te omogućavanja žrtvama da podnesu zahtjev za izricanje mjera zaštite i mjera zabrane približavanja žrtvi nasilja i vraćanja u porodični

28 Paragraf 9.4.

dom. Takođe je preporučeno poduzimanje mjera kojim bi se osigurala promptna implementacija nacionalne strategije o nasilju u porodici. Identifikovane neophodne mjere su takođe obuhvatale osiguranje pravne podrške žrtvama, provođenje redovnih edukacija sudija, advokata i službenika o CEDAW Konvenciji, te uvođenje programa rehabilitacije za počinitelje.

Po usvajanju odluke, Mađarska je poduzela nekoliko koraka u cilju suzbijanja nasilja u porodici. Među njima su bile i zakonske izmjene kroz uvođenje određenih mjera zabrana u zakonu o krivičnom postupku, razrada nacionalne strategije o nasilju, uspostava sigurnih skloništa za žrtve nasilja u porodici i treninzi o CEDAW konvenciji.²⁹

SLUČAJEVI GOEKCE PROTIV AUSTRIJE I YILDRIM PROTIV AUSTRIJE IZ 2007. GODINE

CEDAW Komitet je potom radio na dva slučaja protiv Austrije – *Goekce protiv Austrije*³⁰ i *Yildrim protiv Austrije*³¹.

Ovi predmeti su uključivali još teži oblik nasilja, koji je rezultirao smrću žrtava. U ovim slučajevima su izricane određene mjere udaljavanja i zabrane povratka nasilnika u dom, ali to nije bilo dovoljno da zaštiti žrtve od ubistva. U prvom predmetu, osuđeni su propusti države da blagovremeno odgovore na višestruke prijave podnesene protiv nasilnika, a u drugom predmetu propust da se počinitelj uhapsi i pritvori. U oba

29 Pogledati za više detalja o mjerama – Izvještaj CEDAW Komiteta sa 42. sjednice (20. oktobar – 7. novembar 2008. godine i 43. sjednice (19. januar – 06. februar 2009. godine) - CEDAW, UN Doc. A/64/38, *Report of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women*, str. 123–26.

30 CEDAW, *Goekce protiv Austrije*, CEDAW/C/39/D/5/2005, Komunikacija broj 5/2005, odluka od 06. augusta 2007. godine, povreda članova 2(a), (c) i (f) i član 3 u vezi sa članom 1 Konvencije i Generalnom preporukom broj 19.

31 CEDAW, *Yildrim protiv Austrije*, CEDAW/C/39/D/6/2005, Komunikacija broj 6/2005, odluka od 06. augusta 2007. godine, povreda članova 2(a), (c) i (f) i član 3 u vezi sa članom 1 Konvencije i Generalnom preporukom broj 19.

scenarija, utvrđeno je da je država propustila da zaštiti žrtvu i osigura njeno pravo na jednak tretman, što je u konačnici dovelo do njihove smrti. Iako su počinitelji ovih zločina na kraju osuđeni, predstavljeni su podneseni u ime porodica žrtava od strane nevladinih organizacija kako bi se izdejsstvovale strukturalne reforme.

Komiteta je utvrdio sistemske propuste u načinu na koji je država Austrija tretirala ove slučajeve nasilja u porodici, kršeći svoje obaveze iz Konvencije koje se tiču ulaganja dužne pažnje. Odluka *Goekce protiv Austrije* je bila značajna po tome što je definisala elemente „dužne pažnje“: Prvi je psihički element – da je policija znala ili trebala znati koliko je ozbiljna situacija, na osnovu duge prošlosti višestrukih prijava nasilja. Drugi je fizički element, koji se sastojao u propustu blagovremene reakcije na prijave.³² U odluci *Yildirim protiv Austrije*, ovi elementi su razvijeni u smislu proširivanja elementa znanja, pored policije, i na javnog tužioca.

Istaknuto je da, iako je Austrija usvojila progresivno zakonodavstvo o nasilju u porodici, ona je propustila da sa dovoljnim stepenom dužne pažnje provede istragu i odgovori na prijave nasilja. Utvrđeno je, naime, da je policija znala ili trebala znati da su žrtve u ozbiljnoj opasnosti, zbog čega su odgovorni za propust da ih zaštite. Komitet je zaključio takođe da prava počinitelja, kao što su pretpostavka nevinosti, pravo na privatni život i pravo na ličnu slobodu, ne smiju da nadjačaju prava žene na život i fizički i mentalni integritet.

Preporučene mjere

Komiteta je u ovim slučajevima zatražio od Austrije da osigura bolju implementaciju i nadzor nad provođenjem zakona o zaštiti od nasilja u porodici i s tim povezanim krivičnopravnim normama, kroz osiguranje prevencije i promptnog odgovora na prijave

³² U ovom predmetu, policija je propustila odgovoriti na hitan poziv za pomoć od g. Goekce u noći kada je ubijena. Niko nije poslan da istraži telefonski poziv. Počinitelj se sam predao nekoliko sati kasnije nakon što ju je ubio.

nasilja u porodici uz primjenu dužne pažnje, te da sankcioniše propuste nadležnih organa u vezi s tim.

Nadalje je preporučio krivično gonjenje počinitelja nasilja u porodici uz viši stepen dužne pažnje, kako bi se poslala poruka kako počiniteljima tako i javnosti da društvo osuđuje nasilje u porodici. Bitna zatražena mjera jeste i edukacija relevantnih službenika i profesionalaca o CEDAW standardima, te unaprijeđenje koordinacije raznih policijskih organa i pravosudnih službenika međusobno, kao i sa relevantnim nevladinim organizacijama, kako bi se osiguralo da svi sektori domaćeg pravosudnog sistema rade zajedno u cilju zaštite žrtava.

Austrija je u odgovoru na ove odluke poduzela niz koraka. Uspostavila je interventne centre za pružanje podrške žrtvama. Pored toga, provela je izmjene zakona o krivičnom postupku, poput uvođenja besplatne pravne pomoći i psihološke podrške žrtvama, prikladnog načina ispitivanja žrtava, uvođenje hitnosti krivičnog postupka u ovim predmetima i ukidanje zahtjeva da žrtva mora zatražiti vođenje krivičnog postupka, u cilju uklanjanja prostora za pritisak njene porodice da povlači takve zahtjeve. Poduzete su mjere edukacije relevantnih službenika o nasilju u porodici i usvojenim odlukama CEDAW Komiteta, te korake ka unaprijeđenju koordinacije kroz organizaciju odgovarajuće radne grupe i okruglih stolova. Austrija je takođe usvojila unaprijeđen tekst zakona o zaštiti od nasilja u porodici.³³

33 Izvještaj CEDAW Komiteta sa 44. sjednice (20. juli – 7. august 2009. godine) i 45. sjednice (18. januar – 05. februar 2010. godine)
- CEDAW, UN Doc. A/65/38, *Report of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women*, Annex XII.

SLUČAJEVI NASILJA U PORODICI PROTIV BUGARSKE

- U predmetu **V.K protiv Bugarske**³⁴, podnositeljica predstavke je dugo godina trpila nasilje u porodici. Inicijalno nije bilo dostupno sigurno sklonište. Istovremeno, sud je odbio izreći trajnu mjeru zaštite zbog oslanjanja na suviše restriktivnu definiciju nasilja u porodici, ograničavajući se na fizički aspekt nasilja, bez uzimanja u obzir nanošenja emotivne i psihološke patnje.

Komitet je utvrdio da je odbijanje izricanje trajne mjere zaštite bilo arbitrarno i diskriminatorno. Istaknuto je da je domaći sud takođe propustio da prilikom donošenja odluka uzme u obzir raniju prošlost počinjenog nasilja i da je postavio pred podnositeljicu predstavke suviše visoke i nefleksibilne standarde dokazivanja, te je odluke donosio rukovodeći se predubjeđenjem da je nasilje suštinski privatna stvar. U ovoj odluci, CEDAW Komitet je identifikovao rodne stereotipe i način na koji oni mogu štetno uticati na pristup žena pravu na pravično suđenje.

Preporučene mjere

Posljedično tome, utvrdio je da svi državni organi, uključujući pravosudne, imaju obavezu da adresiraju tradicionalne stavove na osnovu kojih se žene percipiraju kao subordinirane muškarcima i koje doprinose nasilju prema njima. Ukazao je na to da pravosuđe mora paziti da ne primjenjuje krute standarde zasnovane na njihovim predubjeđenjima šta predstavlja nasilje u porodici ili rodno zasnovano nasilje. U tom kontekstu, preporučio je provođenje treninga za sudije, tužioce i policijske organe o definiciji nasilja u porodici i o rodnim stereotipima.

- U predmetu **Jallow protiv Bugarske**³⁵, vlast je propustila zaštititi

34 CEDAW, V. K. protiv Bugarske, CEDAW/C/49/D/20/2008, Komunikacija broj 20/2008, odluka od 27. septembra 2011., povreda članova 2 (c)-(f), člana 5 u vezi sa članom 16 Konvencije;

35 CEDAW, Jallow protiv Bugarske, CEDAW/C/52/D/32/2011, Komunikacija broj 32/2011, odluka od 23. jula 2012., povreda članova

podnositeljicu predstavke – nepismenu ženu migranticu - od nasilja u porodici i propustila je uzeti u razmatranje navode o nasilju prilikom donošenja odluke o odbijanju njenog zahtjeva za starateljstvo nad njenom kćerkom.

Preporučene mjere

Pored naloženih mjera kompenzacije, Komitet je, prepoznavši jezičku prepreku kao potencijalnu prepreku ženama za pristup pravdi, zatražio od Bugarske da osigura žrtvama nasilja u porodici, uključujući ženama migrantskog porijekla, efektivan pristup pravdi i drugim uslugama zaštite od nasilja u porodici, uključujući prevodilačke usluge. Takođe je pozvao Bugarsku da osigura redovan trening o CEDAW standardima, te da usvoji zakonske i druge mjere kako bi se osiguralo da nasilje u porodici bude uzeto u obzir pri dodjeljivanju starateljstva i prava na posjećivanje djece.

SLUČAJ O.G. PROTIV RUSIJE³⁶ IZ 2017. GODINE

Ovaj slučaj se ticao nasilja nad podnositeljicom predstavke koje je nastavljeno nakon njihovog rastanka. Njoj je, međutim uskraćena zaštita, obzirom da više nisu živjeli u zajednici.

CEDAW Komitet je pojasnio da, suprotno postupanju vlasti u ovom slučaju, država jeste obavezna da kazni sve radnje nasilja u porodici, te da Konvencija ne predviđa nikakav period zastare, u smislu ograničenja koliko dugo nakon prestanka veze supružnik ili partner mogu tvrditi da nasilje koje trpe od bivšeg partnera potpada pod definiciju „nasilja u porodici“. Takođe je ukazao da država mora da reaguje blagovremeno i na prikladan način, štiteći žrtvu od nasilja na rodno senzitan

2(b)-(f), 5(a) i 16(1)(c),(d) i (e) Konvencije;

36 CEDAW, *O.G. protiv Rusije*, CEDAW/C/68/D/91/2015, Komunikacija broj 91/2015, odluka od 06. novembra 2017. godine, povreda članova 2(a), (c),(d),(e) i član 3 i 5(a) u vezi sa članom 1 Konvencije.

način, bez donošenja odluka pod uticajem rodni stereotipa. Ukazao je na to da je podnositeljica predstavke, u situaciji u kojoj su državni organi, koji su trebali biti njeni zaštitnici, suprotno tome odbili da joj pruže zaštitu i poricali njen status žrtve izložena ponovnoj traumi, nastavku straha i predrasudama.

Preporučene mjere

Komitet je u ovom predmetu pored isplate kompenzacije, između ostalog, preporučio Rusiji da provede ponovno krivični postupak, da ratificira Istanbulsku konvenciju, poduzme zakonodavne mjere i uvede protokole za policiju kako bi žrtve nasilja u porodici primile bolje usluge, uključujući obavezu vlasti da procesuiraju takve slučajeve.

b) Seksualno nasilje

*- U predmetu **S.V.P. protiv Bugarske**³⁷ radilo se o seksualnom nasilju pretrpljenom od sedmogodišnje djevojčice usljed čega je kod nje nastupilo mentalno oštećenje – afektivni poremećaj. U ovoj odluci je adresiran problem finansijskih prepreka pristupu pravdi zajedno sa nedostupnošću besplatne pravne pomoći. Nakon što je po podignutoj optužnici tužilaštvo sa nasilnikom sklopilo sporazum o krivnji i on dobio trogodišnju uvjetnu osudu, djevojčica i njena majka su pokrenule poseban postupak u kojem je počinitelju naloženo plaćanje 30,000 leva na ime naknade nematerijale štete. Ta presuda, međutim, nije mogla biti izvršena obzirom na to da nije mogla biti pronađena imovina koja bi se vodila na imenu počinitelja, osim 1,000 leva koje je primao od poslodavca. Počinitelj je takođe nastavio da živi u blizini žrtve.*

³⁷ CEDAW, S. V. P. protiv Bugarske, CEDAW/C/53/D/31/2011, Komunikacija broj 31/2011, odluka od 12. oktobra 2012, povreda člana 2(a)-(c), (e)-(g) u vezi sa članovima 1, 3, 5(a) i (b), 12 i 15(1) Konvencije.

Komitet je utvrdio da je država prekršila pravo žrtve seksualnog nasilja na efektivnu kompenzaciju. Istakao je da u Bugarskoj ne postoji uspostavljen sistem pružanja besplatne pravne pomoći u izvršnom postupku, čak ni za žrtve koje su usljed pretrpljenog seksualnog nasilja razvile invaliditet. Takođe je ukazao na to da se pravni mehanizmi ustanovljeni od države ne čine prikladnim i dovoljnim da osiguraju da ona zaista pristupi dosuđenoj kompenzaciji.

Preporučene mjere

Osim nalaganja isplate kompenzacije žrtvi, Komitet je, između ostalog, preporučio izmjenu Zakona o pravnoj pomoći iz 2006. godine kako bi se omogućila pravna pomoć za izvršenje presuda kojim se dosuđuje odšteta žrtvama seksualnog nasilja.

Komitet je takođe kritikovao način kvalifikacije krivičnog djela koji je omogućio pregovaranje o krivnji i izricanje uvjetne osude, te je shodno tome preporučio izmjenu člana 158 Krivičnog zakona kako bi nasilje nad ženama bilo definisano u skladu sa međunarodnim standardima. Utvrdio je i nedostatak mehanizma zaštite žrtava seksualnog nasilja od reviktimizacije, obzirom da nikakva mjera zaštite nije izrečena po puštanju počinitelja na slobodu. Takođe je zaključio da je potrebno zakonodavnim izmjenama omogućiti adekvatnu zaštitu žrtava seksualnog nasilja ali i usvojiti javne politike i procedure, uključujući protokole za pružanje zdravstvenih usluga, kako bi se na prikladan način adresiralo seksualno nasilje prema ženama.

c) Nasilje od strane državnih službenika

SLUČAJ ABRAMOVA PROTIV BELARUSA³⁸ OD 25. JULA 2011.

Iako je Komitet u većini slučajeva postupao u predmetima nasilja od strane privatnih lica, vrijedi pomenuti i slučaj *Abramova protiv Belarusa*, u kojem je rodno nasilje vršeno od državnih službenika.

Nakon što je podnositeljica predstavke zbog manjih iskaza političkog protesta pritvorena, bila je pod nadzorom isključivo muških službenika, koji su je na različite načine, uključujući neprikladno dodirivanje i ismijavanje, ponižavali i uskratili joj privatnost tako što su imali mogućnost da kroz određenu rupu stalno prate šta radi u ćeliji.

Preporučene mjere

Komitet je, između ostalog, utvrdio da je ponižavajući tretman podnositeljice od strane muškog osoblja predstavljalo seksualno uznemiravanje i diskriminaciju, te da je važna zaštita od diskriminacije žena osiguranje da ženske zatvorenice budu pod nadzorom ženskih službenika.

³⁸ CEDAW, *Abramova protiv Belarusa*, CEDAW/C/49/D/23/2009, Komunikacija broj 23/2009, odluka od 25. jula 2011. godine, povreda članova 2(a), (b),(d),(e) i (f) i član 3 i 5(a) u vezi sa članom 1 Konvencije i Generalnom preporukom broj 19.

2. Seksualno i reproduktivno zdravlje

CEDAW Komitet zahtijeva od država da osiguraju pružanje prikladnih zdravstvenih usluga u vezi sa trudnoćom i ženskim seksualnim reproduktivnim zdravljem, te da poduzme sve potrebne mjere kako bi eliminirale diskriminaciju žena u oblasti zdravstvene skrbi. Konvencija obavezuje države da poštuju, štite i provode prava žena na samostalnost, privatnost, povjerljivost, informirani pristanak i pravo izbora u vezi sa korištenjem zdravstvenih usluga.

a) Neadekvatne usluge reproduktivnog zdravlja

SLUČAJ A.S. PROTIV MAĐARSKE IZ 2006. GODINE³⁹

Slučaj se ticao prisilne sterilizacije žene romskog porijekla izvršene u januaru 2001. godine za vrijeme hitnog carskog reza potrebnog nakon što je fetusu prestalo kucati srce. Dok je bila na operacionom stolu, ponuđen joj je dokument o pristanku koji je potpisala, a koji je sadržavao teško čitljive informacije doktora, uključujući latinsku riječ za sterilizaciju. Kada je nakon operacije upitala kada može ponovo pokušati da zatrudni, obaviještena je da to više nije moguće jer je sterilizovana. Nakon što se bezuspješno obratila mađarskim sudovima, podnijela je predstavku pred CEDAW komitetom, koji je utvrdio da je bolnica izvršila sterilizaciju bez njenog informiranog pristanka i da ju je trajno lišilo njene prirodne reproduktivne sposobnosti, povredivši time njeno pravo na jednakost u bračnim i porodičnim odnosima iz člana 16.

U ovom predmetu, po prvi put je jedan međunarodni mehanizam za zaštitu ljudskih prava utvrdio da je vlast preprekršila pravo podnositeljice predstavke na informacije, iz člana 10(h) Konvencije, kada je propustila da pruži potrebne informacije ženi kako bi joj omogućila informirani pristanak na postupak koji se tiče njenog

39 CEDAW, A.S. protiv Mađarske, CEDAW/C/36/D/4/2004, Komunikacija broj 4/2004, odluka od 29. augusta 2006. godine, povreda članova 10 (h), 12 i 16, paragraf 1 (e) Konvencije.

reproduktivnog zdravlja. U tom kontekstu je Komitet razvio stav o četiri neophodna osnovna elementa informiranog pristanka: pružanje informacija i savjeta; pružanje informacija o alternativama, njihovim rizicima i benefitima; omogućavanje razmatranja informacija; te davanje pristanka koji je dobrovoljnog karaktera.

Komitet je utvrdio nadalje da je propust pribavljanja informiranog pristanka rezultirao povredom obaveza iz člana 12 Konvencije da se osiguraju prihvatljive medicinske usluge na način koji poštuje žensko dostojanstvo.

Preporučene mjere

CEDAW je izdao detaljne preporuke, uključujući isplatu naknade štete podnositeljici predstavke koja bi bila srazmjerna težini povrede njenih prava.

Takođe je naložio reformu domaćeg zakonodavstva, prvenstveno Zakona o javnom zdravstvu, u pogledu principa informiranog pristanka, kojom bi se izvršilo usklađivanje sa međunarodnim medicinskim standardima. Ovaj zakon je, naime, do tada dozvoljavao doktorima da, ukoliko je to prikladno u datim okolnostima, izvrše sterilizaciju bez postupka informisanja koji je inače potrebno provesti. Preporuke su takođe uključivale i osiguranje monitoringa nad pružanjem kako javnih i privatnih zdravstvenih usluga.

Proces implementacije ove odluke je predstavljao poseban izazov, i trajao je više od tri godine. Uz uporan i strateški pristup uključenih advokata i organizacija civilnog društva, međutim, došlo je do željenih rezultata. Po donošenju odluke je uslijedio proces pregovora između advokata podnositeljice predstavke i raznih tijela mađarske vlasti, uključujući koordinirajuće Ministarstvo društvenih poslova i rada, Ministarstvo zdravlja, odgovornog za zakonodavne izmjene, i Ministarstvo pravde.

Poseban problem se pojavio oko isplate naknade štete, obzirom da su razni organi mađarske vlasti negirali nadležnost za to. U zagovarački proces za provođenje

preporuka se naknadno uključio European Roma Rights Center, kao i Biro pravne odbrane za nacionalne i etničke manjine (Legal Defense Bureau for National and Ethnic Minorities). Uporedo sa uključivanjem medija, oni su 2009. godine angažovali mađarski parlament. Na njihov zahtjev, jedan zastupnik je na jednoj sjednici u februaru 2009. godine postavio Premijeru vlade poslaničko pitanje zašto A. S. još uvijek nije primila naknadu štete. Istakao je tom prilikom da je Mađarska ponovo pretrpjela osudu od strane CEDAW Komiteta, ovog puta zbog neprovođenja preporuke, te je zahtijevao promjenu stava, kao i informaciju kada namjeravaju izvršiti isplatu. U odgovoru na to, predstavnik Ministarstva društvenih poslova i rada koji je do tada na privatnim sastancima odbijao ovu mogućnost, je najzad izrazio spremnost da oni ispune ovu obavezu. Nakon brojnih privatnih sastanaka na kojima su tekli pregovori između njenog advokata i mađarske vlasti, u julu 2009. godine je vlada, tačnije pomenuto Ministarstvo, konačno isplatilo A. S. kompenzaciju.⁴⁰

SLUČAJ PIMENTEL PROTIV BRAZILA, IZ 2011. GODINE⁴¹

U ovom slučaju se radilo o ženi afro-američkog porijekla koja je, nakon što je u kasnoj trudnoći pretrpjela gubitak djeteta, primila neadekvatnu medicinsku skrb i usljed toga umrla.

Komitet je utvrdio da je propust da se odgovori na specifične zdravstvene potrebe žena predstavljao povredu konvencije na pružanje adekvatnih medicinskih usluga (član 12 (2)) i diskriminaciju prema ženama, s negativnim uticajem na pravo žena na život.

⁴⁰ From Rights to Remedies. Structures and Strategies for Implementing International Human Rights Decisions, 2013, Open Society Justice Initiative, str. 23 – 24, 70-71, dostupno na: <https://www.justiceinitiative.org/uploads/7d34546e-dfe6-450b-82ec-77da3323d4bd/from-rights-to-remedies-20130708.pdf>.

⁴¹ CEDAW, *Pimentel protiv Brazila*, CEDAW/C/49/D/17/2008, Komunikacija broj 17/2008, odluka od 25. jula 2011. godine, povreda članova 12, 2(c) i 2(e), u vezi sa članom 1, tumačeno u kontekstu generalnih preporuka broj 24 i 28.

Zaključeno je da je država odgovorna, iako se radi o pružanju direktnih usluga od strane privatne klinike, obzirom na kontinuiranu obavezu države da ulaganjem dužne pažnje uređuje i vrši nadzor nad pružanjem privatnih zdravstvenih usluga.

Preporučene mjere

Pored mjera reparacije majki žrtve, Komitet je zahtijevao od Brazila da osigura pristup opstetričkim uslugama koje su adekvatne i priuštive; da osigura adekvatan trening zdravstvenim radnicima; uspostavi adekvatne pravne lijekove i sankcije u slučaju da nisu ispoštovana prava u vezi sa zdravstvenom skrbi; da nadzire pružanje privatnog zdravstvenih usluga; da implementira Nacionalni pakt za umanjenje mortaliteta majki. U odgovoru na ovu odluku, podnositeljici predstavke je isplaćena naknada štete i poduzete su generalne mjere.

b) Opstetričko nasilje

SLUČAJ S.F.M. PROTIV ŠPANIJE⁴² IZ 2020. GODINE

U 2020. godini, CEDAW Komitet se po prvi put u jednoj odluci izjasnio o opstetričnom nasilju, prepoznajući ga kao oblik strukturalnog i sistemskog rodno zasnovanog nasilja koje je diskriminirajućeg karaktera prema trudnim ženama. To je ujedno i prva odluka jednog međunarodnog tribunala kojom se neka država osuđuje zbog lošeg ophođenja prema trudnoj ženi i njenoj bebi, kvalifikujući to kao opstetričko nasilje.

Žena koja je u Španiji prošla kroz nepotrebne medicinske intervencije tokom porođaja, uključujući neopravdano induciranje poroda, više od 10 vaginalnih pregleda i epiziotomiju, je bila podvrgnuta opstetričkom nasilju, koje je Komitet okvalifikovao kao maltretiranje, te fizičko i verbalno zlostavljanje. Španija je pretrpjela osudu za propust

42 CEDAW, *S.F.M. protiv Španije*, CEDAW/C/75/D/138/2018, Komunikacija broj 138/2008, odluka od 28. februara 2018. godine, povreda članova 2(a) - (f), 5(a) i 16(1) u vezi sa članom 1 Konvencije.

dužnog pažljivog postupanja u cilju zaštite prava S.F.M na kvalitetnu opstetričku brigu oslobođenu nasilja.

S.F.M. je u 39. sedmici otišla u bolnicu po savjet sa blagim, neredovnim trudovima. Uprkos tome, medicinsko osoblje je odlučilo inducirati porod. Iako se nije radilo o hitnom slučaju, od trenutka kada je primljena u bolnicu podvrgnuta je brojnim intervencijama bez ikakvog pojašnjenja. Pored toga, za intervencije nije zatražena ni njena saglasnost. Po rođenju, njena beba je odmah odvojena od nje i odvedena na odjel posebne njege zbog infekcije koja je mogući rezultat preduzetih neadekvatnih i pretjeranih medicinskih intervencija. Kada se potom obratila španskom pravosuđu, naišla je na rodne stereotipe i diskriminaciju. Žena je razvila trajne fizičke i mentalne posljedice kao rezultat svega što je pretrpjela tokom i nakon porođaja.

Komitet je prepoznao negativne efekte igre moći u odnosima između zdravstvenih radnika i trudnih žena, te rodne stereotipe o ženskom tijelu i njegovoj tradicionalnoj ulozi u društvu u pogledu seksualnosti i reprodukcije. Prepoznao je patologizaciju porođaja kroz pretjeranu upotrebu medikamenata i medicinski intervencionizam kao oblik nasilja i podcrtao da žene trebaju donositi samostalne odluke o svojoj trudnoći. Takođe je utvrdio da upravni i pravosudni organi još uvijek koriste stereotipne običaje i prakse koji imaju diskriminatorni efekt.

Preporučene mjere

Komitet je zatražio od Španije isplatu odštete žrtvi; preporučio da Španija osigura pravo žena na sigurno majčinstvo i pristup adekvatnim opstetričkim uslugama; da provede studije o opstetričkom nasilju koje će rasvijetliti ovaj problem i biti osnova za izradu javnih politika za borbu protiv ovog oblika nasilja; da organizuje adekvatan profesionalni trening za zdravstvene radnike i osobe koje rade u pravosuđu o ženskim reproduktivnim pravima; kao i da osigura pristup efektivnim sudskim postupcima u slučajevima nastupjelog opstetričkog nasilja.

3. Rodni stereotipi

CEDAW Komitet je imao značajnu, progresivnu ulogu prilikom identifikacije rodni stereotipa koji na različite načine dovode do povreda prava žena jer doprinose njihovoj diskriminaciji i subordinaciji, te neravnopravnom položaju žena i muškaraca. Na neke od rodni stereotipa je već djelimično ukazano u prethodno predstavljenim odlukama o nasilju nad ženama, kao što je na primjer slučaj *A.T. protiv Mađarske*, i *V.K. protiv Bugarske*. U nastavku će biti predstavljeni dodatni primjeri s fokusom na pitanje rodni stereotipa.

SLUČAJ VERTIDO PROTIV FILIPINA IZ 2010. GODINE⁴³

U ovom predmetu radilo se o silovanju žene od njenog poslodavca – predsjednika Privredne komore i dugotrajnoj sudskoj bitki koja je uslijedila, tokom koje su se u sudnici manifestovali različiti mitovi o silovanju, utičući negativno na ishod postupka i njeno pravo na pravično suđenje. Nakon osam godina postupka, predsjedavajući sudskog vijeća je utvrdio da je njena verzija događaja neuvjerljiva, te je donio oslobađajuću presudu.

CEDAW komitet je prepoznao da je tokom sudskog postupka i u samoj odluci primijenjen niz neprihvatljivih rodni stereotipa o očekivanom ponašanju žrtava silovanja i muškoj seksualnosti.⁴⁴ Na primjer, podvukao je da izostanak fizičkog otpora nije isto što i pristanak i u ovom slučaju ne bi trebao uticati na kredibilitet svjedočenja. Komitet je u ovom predmetu prepoznao mitove o silovanju i stereotipe kao vid diskriminacije žena i “smjelo adresirao ovaj problem postavivši standarde šta jeste a šta nije prihvatljivo u okviru suđenja o silovanju”.⁴⁵

43 CEDAW, *Vertido protiv Filipina*, CEDAW/C/46/D/18/2008, Komunikacija broj 18/2008, odluka od 16. jula 2010. godine, povreda članova 2(c) i (f) i član 5(a) u vezi sa članom 1 Konvencije i Generalnom preporukom broj 19.

44 Za detaljnije informacije o raznim vidovima na koji se ovi stereotipi manifestuju, vidi: *Through the Eyes of Women? The Jurisprudence of the CEDAW Committee*, op.cit., str. 9.

45 *Ibid.*

Preporučene mjere

Komitet je utvrdio da je država propustila provesti obavezu o adekvatnoj zaštiti žrtava seksualnog nasilja od službenika – u ovom slučaju pravosudnih službenika, koji su oslanjajući se na rodne stereotipe diskriminirali žrtvu. Naložio je isplatu odštete žrtvi, a na generalnom nivou je:

- pozvao državu da osigura da se suđenja o navodima o silovanju provode bez neopravdanih zastoja, te da osigura da su suđenja o silovanju nepristrasna i pravedna, oslobođena od predrasuda i rodnih stereotipa,

- da se izmijeni definicija silovanja u domaćem zakonodavstvu, tako što će se, između ostalog, centralno mjesto u definiciji dati izostanku pristanka.

- da se provedu odgovarajući treninzi o CEDAW standardima i o pravilnom razumijevanju zločina silovanja i dugih oblika seksualnog nasilja kroz rodno senzitivnu prizmu, kako bi se izbjegla reviktimizacija žrtava i postupanje pod uticajem stereotipa.

SLUČAJ L.C. PROTIV PERUA⁴⁶, IZ 2011. GODINE

Kćerka podnositeljice predstavke je počinila samoubistvo nakon što je usljed pretrpljenog silovanja zatrudnila s 13 godina. Iako medicinski neodložan, zbog njene trudnoće odgođen je operativni zahvat za korekciju povreda nastalih usljed pokušaja samoubistva, a njen potom postavljen zahtjev za abortusom je odbijen. Tako je postupljeno uprkos preporukama Medicinskog univerziteta Perua da je neophodan terapijski abortus zbog mogućih ozbiljnih komplikacija ako se trudnoća nastavi. Odgađanje operacije je u konačnici za posljedicu imalo paralizu L.C.

⁴⁶ CEDAW, *L.C. protiv Perua*, CEDAW/C/50/D/22/2009, Komunikacija broj 22/2009, odluka od 17. oktobra 2011. godine, povreda članova 2(c) i (f), i člana 3, 5 i 12 u vezi sa članom 1 Konvencije.

Komitet je utvrdio povredu člana 1, zajedno sa članom 12 i članom 5 Konvencije, koji predviđa obavezu država da eliminiraju rodne stereotipe. Odluka da se odgodi operacija je, naime, bila pod uticajem stereotipa da zaštita fetusa treba da bude iznad zdravlja majke, implicirajući da je ženina reproduktivna uloga važnija od sposobnosti za provođenjem bilo koje druge uloge u društvu. Komitet je takođe utvrdio da nedostupnost efektivnog pravnog lijeka i propust osiguranja zakonske mogućnosti za pristup legalnom terapijskom abortusu predstavlja povredu članova 2 (c) i (f) i člana 3 Konvencije.

4. Diskriminacija na osnovu etničkog porijekla

SLUČAJEVI S.N. I E.R. & L.A. I DRUGI PROTIV SJEVERNE MAKEDONIJE⁴⁷, IZ 2020. GODINE

Šest mladih trudnica, žena romskog porijekla, su deložirane bez prethodne najave iz svojih domova u augustu 2016. godine. Lokalne vlasti su srušile domove oko 160 osoba u centru Skoplja, uključujući uništenje pumpe za vodu i njihove imovine, ostavljajući ih bez krova nad glavom u lošim vremenskim uslovima.

Komitet je utvrdio diskriminaciju žena po etničkoj osnovi, ukazujući posebno na interseksijske oblike diskriminacije s kojima se suočavaju žene i djevojčice romskog porijekla. Preporučio je isplatu odštete podnositeljicama predstavke, kao i pružanje prikladnog smještaja, pristupa čistoj vodi, hrani, te promptnom pristupu zdravstvenim uslugama.

Na generalnom nivou, Komitet je izdao preporuku da se više ne deložiraju trudne žene romskog porijekla. Pozvao je vladu da poduzme mjere u cilju suzbijanja interseksijskih oblika diskriminacije, siromaštva, nedostupnosti adekvatnog smještaja, praksama nezakonitog plaćanja za usluge reproduktivnog zdravlja, zdravstvenih usluga lošeg kvaliteta, odbijanja tretmana od strane ginekologa, prepreka pristupu adekvatnim pravnim lijekovima i pravnoj pomoći.⁴⁸

⁴⁷ CEDAW, S.N. i E.R. protiv Sjeverne Makedonije, CEDAW/C/75/D/107/2016, komunikacija broj 107/2016, odluka od 24. februara 2020. godine, povreda prava iz člana 12(1) – (2), 14(2) b) i h), 2(d) i 2(f) Konvencije; L.A. i drugi protiv Sjeverne Makedonije, CEDAW/C/75/D/110/2016, komunikacija broj 110/2016, povreda prava iz člana 12(1) – (2), 14(2) b) i h), 2(d) i 2(f) Konvencije, odluka od 24. februara 2020. godine.

⁴⁸ North Macedonia ordered to pay compensation for evicting pregnant Roma, 23. mart 2020., preuzeto sa: www.errc.org/

5. Isplate odštete po usvajanju odluka CEDAW komiteta i mehanizmi provođenja odluka

Obzirom da CEDAW Komitet, kao uostalom i ostala ugovorna tijela Ujedinjenih nacija ne kvantificira dosuđene iznose naknade štete, poseban problem se može pojaviti prilikom isplate kompenzacije. Obično se, naime, postavlja pitanje koliki iznos se žrtvama treba isplatiti, kakvo je dejstvo ovakvih odluka, ali i na koji način je moguće provesti druge preporučene mjere, kao što je ponovno vođenje postupaka u okviru kojih je došlo do povrede prava. Sljedeći primjeri mogu pružiti inspiraciju u tom pogledu.

U tri slučaja protiv Bugarske koji su se ticali nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja (*V.K. protiv Bugarske*, *Jallow protiv Bugarske* i *S.V.P protiv Bugarske*), podnositeljicama predstavki su isplaćeni iznosi naknade štete između 2500 i 5000 EUR.⁴⁹

U slučaju *L.C. protiv Perua*, podnositeljice predstavke su na ime naknade štete primile iznose od 33,635 EUR i 176,620 EUR.⁵⁰

U predmetu *Pimentel protiv Brazila*, koji se ticao smrti majke usljed neadekvatne i nedostupne medicinske pomoći došlo je do nagodbe po usvajanju odluke Komiteta. Isplaćena je odšteta u iznosu od 100,000 USD.⁵¹

U slučaju ***X. i Y. protiv Gruzije***⁵², država je propustila da poduzme prikladne mjere da zaštiti ženu i njenu kćerku od nasilja u porodici i seksualnog nasilja. Po usvajanju odluke Komiteta, uslijedila je bitka nevladinih organizacija zajedno sa

press-releases/north-macedonia-ordered-to-pay-compensation-for-evicting-pregnant-roma.

49 CEDAW, *V. K. protiv Bugarske*, odluka od 27. septembra 2011. op.cit.; CEDAW, *Jallow protiv Bugarske*, odluka od 28. augusta 2012., op.cit.; CEDAW, *S. V. P. protiv Bugarske*, odluka od 12. oktobra 2012., op.cit.

50 CEDAW, *L.C. protiv Perua*, odluka od 17. oktobra 2011. godine, op.cit.

51 CEDAW, *Pimentel protiv Brazila*, odluka od 10. augusta 2011. godine, op.cit.

52 CEDAW, *X. i Y. protiv Gruzije*, CEDAW/C/61/D/24/2009, Komunikacija broj 24/2009, odluka od 13. jula 2015. godine, povreda prava iz člana 2(a) – (f) u vezi sa članom 1 i članom 5 (a) Konvencije, kao i Generalnom preporukom broj 19.

domaćim advokatima da se osigura implementacija odluke. U konačnici, svakoj od podnositeljica predstavki je isplaćena naknada štete u iznosu od po 20.000 Lari (7,692.30 dolara). Pored toga, Gruzija je 2016. godine usvojila potrebne zakonske akte i kreirala nacionalni mehanizam za efektivnu implementaciju odluka UN ugovornih tijela, uključujući CEDAW Komitet.

Ove izmjene su obuhvatile uvođenje proceduralnog mehanizma za ponavljanje pravnosnažno okončanih postupaka pred domaćim sudovima i isplatu adekvatne kompenzacije žrtvama nakon usvajanja relevantne odluke UN Komiteta. Izmjenama Zakona o parničnom i zakona o krivičnom postupku, ponavljanje postupaka je postalo moguće na osnovu novootkrivenih okolnosti – onda kada je neki Komitet UN-a utvrdio povredu relevantne Konvencije, a predmetna presuda je bila zasnovana na toj povredi. Zahtjev za ponavljanje postupka u krivičnim predmetima tako može biti podnesen u roku od jedne godine, a u parničnim postupcima u roku od 6 mjeseci od dana usvajanja odluke Komiteta.

Kada je riječ o isplati kompenzacije, izvršene su izmjene zakona o upravnom postupku, prema kojima žrtva može u roku od šest mjeseci od usvajanja odluke Komiteta pred upravnim sudom podnijeti zahtjev za naknadu materijalne i nematerijalne štete po osnovu utvrđene povrede prava. Upravni sud potom utvrđuje adekvatan iznos odštete uzimajući u obzir težinu povrede ljudskih prava i druge faktore. Podnositeljice predstavke su upravo koristeći ovu proceduralnu mogućnost na kraju pristupile prethodno navedenom iznosu naknade štete.⁵³

53 Izvještaj CEDAW Komiteta o individualnim predstavkama - CEDAW/C/, 7. oktobar 2019., *Follow-up Report on individual communications*, str. 7-8, dokument dostupan pod rubrikom: Follow-up reports na stranici CEDAW Komiteta: <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CEDAW/Pages/CEDAWIndex.aspx>.

U slučaju protiv Španije (**Gonzales Carreno protiv Španije**⁵⁴) u okviru procesa implementacije je utvrđeno da Španija mora podnositeljici predstavke isplatiti odštetu u iznosu od 600,000 EUR.

Slučaj se ticao ubistva kćerke – bebe podnositeljice predstavke od strane njenog muža, uprkos njenim ponovljenim višegodišnjim žalbama koje je upućivala nadležnim tijelima, zahtijevajući da se njena kćerka zaštiti od obaveze provođenja vremena s njenim ocem kako je ranije naloženo od strane sudova. Nakon jednog od ročišta o tom pitanju, muž joj je prišao, najavio da će joj oduzeti ono što joj je najvrednije i istog dana oduzeo život i djevojčici i sebi.

CEDAW Komitet je bio utvrdio povredu njenih prava i zahtijevao isplatu odštete. Pored toga, preporučio je i generalne mjere – preduzimanje koraka kojima će se osigurati da radnje nasilja u porodici iz prošlosti budu uzete u obzir pri donošenju odluke o starateljstvu nad djecom i pravima posjećivanja, ističući da vršenje prava na starateljstvo ili posjete ne smiju dovesti u opasnost žrtve nasilja, uključujući djecu. Nadalje, preporučeno je da se osigura primjena principa dužne pažnje u slučajevima nasilja u porodici, kao i obavezan trening za sudije i policijske službenike. Komitet je takođe zahtijevao da Španija provede sveobuhvatnu i nepristrasnu istragu u cilju identifikacije propusta u organizaciji i praksi državnih organa koje su uzrokovalе uskraćivanje zaštite ženi i njenoj kćerci.

Po usvajanju odluke Komiteta, gospođa Gonzales je morala da se obrati sudovima u Španiji tražeći da se naloži izvršenje preporuka. Nakon što je prošla dug put sve do Vrhovnog suda Španije, konačno je dočekala pravdu: Vrhovni sud je u augustu 2018. godine utvrdio da su odluke Komiteta obavezujuće, naredio provođenje ove odluke i naložio Vladi da plati pomenuti visoki iznos odštete. Sud je, u ovoj odluci

54 CEDAW, *Gonzales Carreno protiv Španije*, CEDAW/C/58/D/47/2012, Komunikacija broj 47/2012, odluka od 15. augusta 2014. godine, povreda prava iz člana 2(a) – (f), člana 5 (a) i člana 16 / 1 (d) u vezi sa članom 1 Konvencije.

od izvanrednog značaja za međunarodno pravo ljudskih prava, utvrdio da odredbe međunarodnih ugovora čija je Španija članica čine dio domaćeg prava i da su preporuke CEDAW Komiteta po svojoj prirodi obavezujućeg karaktera. Utvrdio je da “zaključci Komiteta moraju biti efektivno poštovani i primijenjeni kako bi prava i slobode predviđene takvim ugovorima bili ‘realni i konkretni’ u Španiji.”⁵⁵

55 OHCHR press release: „Spain sets milestone in international human rights law, say UN women’s rights experts“, 08. novembar 2018., preuzeto sa: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=23849&LangID=E>.

